

Natuurvereniging de Bollenstreek

de Duinrel

32ste jaargang, juni 2026

Bestuur Marcel Ligtenberg, Kanaalstraat 241, 2161 JK Lisse
voorzitter mail: voorzitter@bollenstreek.knnv.nl

penningmeester Rob Bel, Hannie Scaftlaan 48, 2162 JA Lisse
mail: penningmeester@bollenstreek.knnv.nl

secretaris Sarah Humphrey, Geestburg 6, 2174 DM Sassenheim
mail: secretaris@bollenstreek.knnv.nl

ledenadministratie Jos den Boer, Chopinstraat 17, 2162 VP Lisse
mail: ledenadministratie@bollenstreek.knnv.nl

Redactie Adrie van Dam, Annelies Moolenaar en Maud van der Veen
de Duinrel mail: deduinrel@gmail.com

webredacteur Jos den Boer, Chopinstraat 17, 2162 VP Lisse
mail: webmaster@bollenstreek.knnv.nl

Excursiecommissie Jos van Schie, Paul Venderbosch

Waarnemingen Sarah Humphrey; Geestburg 6, 2171 DM, Sassenheim
mail: vogelsbollenstreek@gmail.com

Milieuoverleg John van Velzen; Frederik Koolhovenstraat 5, 2171 RD, Sassenheim
Duin- & Bollenstreek telefoon: 0654661288 of mail: vanvelzen.j.a@gmail.com

Donateur of lid worden? U kunt donateur of lid worden. Donateurs ontvangen de Duinrel. Leden krijgen daarnaast ook het blad Natura van de landelijke KNNV. Zie voor verdere informatie onze website: <https://bollenstreek.knnv.nl>. Het lidmaatschap of donateurschap starten of beëindigen kan alleen per kalenderjaar. Opzeggen moet vóór 1 november per brief of e-mail gebeuren bij de ledenadministratie.

ontwerp omslag Maud van der Veen
ontwerp logo Sarah Humphrey
foto's omslag Voorkant: Tureluur, Jos den Boer
Achterkant: Grote Vos, Annelies Moolenaar
Achterkant binnen: Sperwer, Sarah Humphrey

De volgende Duinrel verschijnt half september 2026.
De sluitingsdatum voor de kopij is 15 augustus 2026.

De Duinrel is het kwartaalblad van Natuurvereniging de Bollenstreek, onderdeel van de Koninklijke Nederlandse Natuurvereniging. De vereniging organiseert activiteiten zoals lezingen en excursies met aandacht voor vlinders, vogels, libellen en planten. Informatie over de vereniging vind je op de website: <https://bollenstreek.knnv.nl>.

Inhoudsopgave

<i>Van de redactie</i>	4
<i>Activiteitencommissie zoekt versterking</i>	8
<i>Lezing over roofvogelmonitoring</i>	11
<i>Ariadnes rode draad van de Groene Specht en leifruit op het Manpad</i>	13
<i>Presentatie Natuurinventarisatie Tespelduyn 2025</i>	20
<i>Wandelen met de natuurclub</i>	23
<i>Duinvogelcursus 2026</i>	25
<i>Landje van Gruijters</i>	30
<i>Natuurinventarisatie Wassergeest</i>	31
 <i>Natuurmomentje - De Wesp bij: een Koekoek in wolfskleren</i>	32
 <i>Het Landkaartje - Twee gezichten in één seizoen</i>	34
 <i>Voor de lens - Een uniek plaatje</i>	35
<i>Rietstengel gekraakt</i>	36
<i>Waarnemingen 1 februari t/m 30 april</i>	37
<i>Activiteitenprogramma</i>	41

Van de redactie

Annelies Moolenaar

Kijk hier is ie weer, een nieuwe Duinrel! De redactie werkte naar de eindversie toe rond het Pinksterweekend. Wie met dit feest bekend is weet dat het iets te maken heeft met vuur, vurige sprekers en een brandend hart voor de goede zaak. Nou, dergelijke passie is ook in de ingezonden kopij terug te vinden!

We lezen over het aanstekelijk enthousiasme van één van onze vrijwilligers, die met koninklijk oranje in het zonnetje gezet werd. Passie is er ook bij degenen die roofvogels volgen in het grootbrengen van hun kroost. Ooit van een kunstmatige Oehoe gehoord? U zult erover lezen!

Oranje en rood komen we tegen in de vlammeende buik van de Roodborsttapuitman die bij de vogelcursus de show stal en de Gekraagde Roodstaart die niet op kwam dagen. En we lopen mee in gedachten op een prachtige buitenplaats met oranjerie, waar iets groens de rode draad zal vormen. En rood aangelopen kwamen wandelaars thuis na een lange wandeling door de duinen, die overigens prima verliep. En u zult lezen over oranje als de eerste kleur van het Landkaartje, op haar vleugels waarop landweggetjes getekend zijn. Over infrastructuur gesproken: hoe belangrijk is het dat daarlangs randen beschikbaar blijven voor flora en fauna: van Amsterdamse waterlinie tot bollenvelden en golfbaan.

Op de omslag-voorzijde prijkt een op zijn rode poten dansende Tureluur en aan de binnenzijde een Sperwerman, herkenbaar aan de oranje gloed op de borst en flanken. Super ingezonden foto's van onze leden! Oranje is de in het oog springende voskleurige tint van de net ontpopte Grote vos op de achterzijde, ook te herkennen aan het symbool voor atoomenergie op de vleugels.

Een vos die dus een vlinder is, een wesp bij die zich als koekoek gedraagt: het blijft altijd leuk waarom beestjes heten zoals ze heten... en we kunnen met rode oortjes toekijken hoe mijnheer dansvlieg mevrouw warm kon krijgen voor zijn perfecte bruiloftsdans. Tenslotte is er een dichterlijke bijdrage over de Grote rietkraagsigaarvlieg... wat dan ook weer een naam is die je bij blijft, en waar de brand maar niet in moet komen. Vogelwaarnemingen zijn ook weer keurig gekaderd en het is ieder seizoen verbluffend hoeveel soorten onze mooie Bollenstreek aandoen.

De activiteitencommissie hoort graag van u, als u warm gelopen bent voor een mooi gebied, en dat graag met ons wilt delen! De redactie ziet voor het volgende nummer graag uw bijdragen komen in de vorm van kleine verhaaltjes van een natuurbeleving in de zomervakantietijd. Waar gewandeld, welke bijzonderheden aangetroffen? Leuk om dat met elkaar te kunnen delen!

We wensen u een heerlijk warme zomer!

Concept Verslag 32ste Algemene Ledenvergadering KNNV Bollenstreek

Maud van der Veen

Datum: Woensdag 8 april 2026
Aanvang: 20:00 uur
Locatie: Speeltuín De Bijenkorf, Emmastraat 49 te Lisse

1. Opening en vaststelling van de agenda

Jan Plomp treedt op als voorzitter en opent de vergadering. Hij heet iedereen hartelijk welkom. Er zijn 21 mensen aanwezig en 2 mensen hebben zich afgemeld.

De agenda wordt conform het voorstel vastgesteld.

2. Notulen van de Algemene Ledenvergadering van woensdag 8 april 2025

De notulen worden conform het voorstel vastgesteld.

3. Jaarverslag van het bestuur

Het jaarverslag roept geen verdere vragen op.

4. Financieel verslag van de penningmeester

Jan Plomp licht de financiën toe. Daar zijn geen vragen over.

Gezien de resultaten ligt het volgende contributie/donatievoorstel voor.

De donatiebijdrage voor 2027 zal € 15,00 bedragen.

Het lidmaatschap van de KNNV in 2027 zal waarschijnlijk € 28,25 bedragen. Dit is nog niet definitief, omdat de AV van de KNNV daar nog over moet beslissen.

Net als vorig jaar zullen de kosten voor de papieren Duinrel apart in rekening worden gebracht. De kosten voor de papieren Duinrel 2027 zullen € 18,00 bedragen.

Voor 2026 betekent dit:

Leden KNNV met digitale Duinrel € 43.25*

Leden KNNV met papieren Duinrel € 61.25*

Donateurs met digitale Duinrel € 15.00

Donateurs met papieren Duinrel € 33.00

* Nog afhankelijk van het besluit van de AV van KNNV in april 2026.

Het voorstel wordt met algemene stemmen aangenomen.

5. Verslag van de kascontrolecommissie en verkiezing leden kascontrolecommissie

Agnes Voogt en Jan Albert Moolenaar hebben de kas gecontroleerd en melden dat deze in orde is bevonden. Zij adviseren de penningmeester te dechargeren en hem te bedanken voor zijn nauwkeurige inzet voor de vereniging. De leden verlenen de penningmeester en het bestuur decharge.

Volgend jaar zal de kaskommissie bestaan uit Jan Albert Moolenaar en Lidy van der Salm, met Adrie van Dam als reserve lid.

6. Mededelingen

a) Vanuit het MODB

John van Velzen is namens de KNNV lid van het Milieu Overleg Duin en Bollenstreek. Hij heeft een uitgebreid verslag geschreven van de werkzaamheden van het MODB in Duinrel 1-2026. Daar zijn verder geen vragen over.

b) Activiteitencommissie

Jos van Schie licht het activiteitenprogramma toe. Er is een mooi gevarieerd programma opgesteld. Voor twee voorstellen was onvoldoende belangstelling, die zijn gecancelld.

c) Duinrel

Adrie van Dam geeft aan dat het samenstellen van de Duinrel goed loopt. Af en toe zijn er spontane stukjes, maar dat zou nog wel wat meer mogen zijn.

d) Website

De website en de facebookpagina worden bijgehouden. Zodra excursies bekend zijn worden zij op de website gezet. De excursies worden ook in de plaatselijke blaadjes gepubliceerd.

Arie van der Lans vraagt of de Werkgroep Padden ook op de website vermeld kan worden.

7. Verkiezing nieuwe bestuurs- en commissieleden

Agaat Mesman, Jan Plomp, Jan Bischoff Tulleken, Lidy van der Salm, Benato van der Veen en Maud van der Veen treden af.

De vergadering benoemt met algemene stemmen de volgende nieuwe bestuursleden: Voorzitter Marcel Ligtenberg, Penningmeester Rob Bel, Secretaris Sarah Humphrey, Ledenadministratie en website Jos den Boer, Programma en locatie Elly Dofferhof. Programmacommissie Jos van Schie, Arie van der Lans, Paul Venderbosch.

Het oude bestuur belooft het nieuwe bestuur de komende tijd bij te staan. En geeft ze een goodiebag met allerlei lekkere stimulerende middelen.

Marcel Ligtenberg bedankt het oude bestuur voor al hun inspanningen gedurende vele jaren. Sommigen zijn echt heel lang op hun post gebleven, zoals Agaat sinds 1996 en Jan Plomp sinds 2002. Marcel memoreert dat hij zijn liefde voor de natuur van Co en Agaat heeft meegekregen. Hij bedankt de vertrekkende bestuursleden met een prachtige groene badhanddoek met het patrijzenlogo erop geborduurd.

8. Rondvraag

Arie van der Lans vraagt zich af waarom er zo weinig mensen in de excursiecommissie zitten. Hij stelt voor om iedereen verplicht te stellen om een excursie te realiseren. De vergadering wijst dat voorstel af. Wel wordt er wederom een oproep gedaan om meer mensen in de excursiecommissie te vragen. Voor drie mensen is het te veel werk. In de volgende Duinrel zal nogmaals een oproep geplaatst worden.

9. Sluiting

Jan sluit om 20.30 uur de vergadering.

Activiteitencommissie zoekt versterking

Jos van Schie en Paul Venderbosch

Al vanaf haar oprichting organiseert de KNNV Bollenstreek excursies en lezingen. Het programma van deze activiteiten wordt keurig gepubliceerd in onze Duinrel. En vaak zijn er wel deelnemers die van een activiteit verslag schrijven voor de Duinrel.

Het programma was altijd gevarieerd en breed. En dat moet ook zo blijven! Althans dat is de opzet van Jos van Schie en Paul Venderbosch, die na onze laatste ledenvergadering de nieuwe activiteitencommissie vormen.

Jos en Paul zoeken versterking om de komende jaren een blijvend aanbod te leveren van dat gevarieerde en brede programma. Oftewel: Wie wil deelnemen aan de activiteitencommissie? Het kost je hooguit vier avonden per jaar om samen met het bestuur het programma in elkaar te zetten. En je levert zelf een bijdrage voor de organisatie van enkele activiteiten. Dat betekent dat je enkele ideeën voor een activiteit naar voren brengt, een korte uitnodiging maakt met daarin een beschrijving van de activiteit met locatie en tijd en hoe men kan deelnemen aan de activiteit. Oftewel laagdrempelig. En ook altijd erg gezellig. Wie durft het aan? Laat het even weten via een e-mail naar paulsbus@casema.nl of bel Paul op voor meer informatie: 06 1254 5102.

Jan Plomp lid in de Orde van Oranje-Nassau

John van Velzen

Met een smoes werd Jan naar het gemeentehuis gelokt. Tot zijn niet geringe verbazing ging het niet om een ander, maar bleek hijzelf het onderwerp van een wel heel feestelijk moment. In de Maartenskerk werden zes bewoners van Hillegom, die zich in allerlei vrijwilligersfuncties ten behoeve van de samenleving hebben ingezet, door de burgemeester in het zonnetje gezet. Dat was voor onze Jan wel even schrikken, want al die uren inzet voor onze medeburgers deed en doet hij graag, maar hij hoefde eigenlijk niet zo in het zonnetje gezet te worden.

Maar na de toespraak van burgemeester Ter Hark gehoord te hebben, had Jan een onderscheiding zeker verdiend. Jan heeft zich in allerlei functies ingezet voor sport, natuureducatie en in het bijzonder de schaaksport en dat wekelijks voor niet weinig uren. Dat vraagt tijd, inzet en betrokkenheid.

De burgemeester begon met de mededeling dat Jan het Kanaal 2 x had overgezwommen. Hiermee bedoelde hij het aantal keren dat Jan zwembad De Vosse heen en weer gezwommen had. Ook een sportieve vrijwilliger dus.

Van 1980 tot 1990 heeft Jan zich intensief ingezet voor voetbalvereniging Hillegom, later opgegaan in SV Hillegom. Daar was hij naast gastheer ook acht jaar trainer en begeleider van een jeugdteam en van belang voor de sportieve ontwikkeling van de jeugd. Dat kostte Jan toch 15 à 20 uur in de week.

Schaken is een grote passie voor Jan. Van schaakvereniging De Uil, met nu zo'n 80 leden en de grootste schaakvereniging in de Bollenstreek, is Jan 29 jaar voorzitter geweest. Hij was elke week aanwezig, verzorgde de prijsuitreikingen en allerlei nevenactiviteiten. Wekelijks nam dat toch ook gemiddeld 8 uur in beslag.

Jan is een groot natuur- en vogelliefhebber. Om die reden al sinds 2002 penningmeester van onze prachtige natuurvereniging KNNV De Bollenstreek. Naast de financiën organiseerde Jan in al die jaren vele uiteenlopende natuurexcursies en de laatste jaren ook tijdelijk die van voorzitter. Jan was een zeer inspirerende gids, heeft veel kennis van de natuur en bleek een ideale excursieleider.

Daarnaast was en is Jan volgens alle liefhebbers altijd zeer goedgehumt. De burgemeester gaf aan te hopen dat Jan dit nog jaren zo mag volhouden. De uren inzet hiervoor zijn ontelbaar.

Tenslotte is Jan al 16 jaar voorzitter, penningmeester en vrijwilliger bij het zangkoor Eigenwijs. Hij doet het voorwoord bij grote concerten, regelt subsidies, verzorgt de administratie en het jaaroverzicht. Weet met zijn charisma conflicten goed op te lossen wat als een fantastische eigenschap kan worden beschouwd. Ook deze activiteiten kosten hem gemiddeld 3 uur per week.

De burgemeester sprak zijn lof uit voor al die energie en activiteiten die Jan, zoals hiervoor geschetst, voor de samenleving heeft opgebracht.

Hij sloot zijn toespraak af met de mededeling: "Gedurende de tijd dat Jan zich ten behoeve van de samenleving heeft ingespannen, anderen heeft gestimuleerd en werkzaamheden heeft verricht, heeft het Zijne Majesteit behaagd Jan te benoemen tot lid in de Orde van Oranje-Nassau".

Er volgde op deze benoeming terecht een daverend applaus. Wat kan de samenleving, maar zeker ook onze natuurvereniging, trots zijn op onze kanjer. Wij hopen als natuurvereniging dan ook nog jaren met onze Jan op te trekken en heel veel mooie excursies samen met hem te mogen doen.

Lezing over roofvogelmonitoring

Sjef Leermakers

Op 17 februari geeft André van Roon van de Werkgroep Roofvogels Rijnland een lezing in de zaal van Speeltuinvereniging de Bijenkorf. Het was volle bak; alle 40 stoelen waren bezet.

Wat de werkgroep Roofvogels voornamelijk doet, is de roofvogels in hun gebied monitoren en zo informatie verzamelen over toe- of afname van de diverse soorten. De gegevens worden gedeeld met Sovon, keurig samengevat in grafieken en vastgelegd in jaarverslagen, om meer kennis te krijgen over het broedsucces in Zuid-Holland.

De methoden die daarvoor gebruikt worden, zijn het maken van foto's van nesten van Buizerd, Havik, Sperwer met een lange uitschuifbare stok en het plaatsen van camera's bij nestkasten van Torenvalken en Uilen. Ook worden er jongen in het nest geringd.

Eén Buizerd werd gevangen en gezenderd. Om de Buizerd te kunnen vangen, werd er een mistnet geplaatst, met daarachter een kunstmatige Oehoe, die kennelijk een grote aantrekkingskracht op de Buizerd heeft. De gezenderde Buizerd vliegt nog steeds rond en wordt nog steeds gevolgd. Sinds kort worden er ook drones ingezet om nesten te fotograferen.

Eieren die niet zijn uitgekomen en dode jongen worden onderzocht op de Hogeschool Leiden op zoek naar bestrijdingsmiddelen. De Slechtvalk wordt gevolgd door een aparte werkgroep. De Bosuilen in de Amsterdamse Waterleidingduinen worden al decennialang gevolgd door de familie Koning. Over uilen ging het tijdens deze lezing niet. In de laatste jaren zijn de grotere rovers, zoals Visarend en Zeearend, landelijk sterk in opkomst, maar deze komen nog niet voor in onze regio. Momenteel is de meest onderzochte vogel de Torenvalk, die in 2025 zijn jaar had. Het aantal Torenvalken en het broedsucces hangen sterk af van de hoeveelheid muizen in een voorjaar.

Enkele wetenswaardigheden die aan de orde kwamen:

Torenvalken broeden in nestkasten en oude kraaiennesten

Broedtijd is 27 dagen en daarna blijven de jongen nog 27-35 dagen op het nest

Slechts 1 op de 5 jongen overleeft het eerste jaar

Veel vogels verhongeren in de winter. Ook vallen er slachtoffers langs de snelweg; daar zijn ook de meeste Torenvalken te zien.

Als er in het buitengebied minder kraaiachtigen zijn, is er ook minder nestgelegenheid voor de Torenvalk.

Roofvogels jagen ook op andere roofvogelsoorten. De Havik bijvoorbeeld pakt wel eens kleinere soorten zoals de Torenvalk, Sperwer en Ransuil.

Tot slot ging het nog even over de Steenuil, met als bijzondere informatie dat zijn meest voorkomende prooi niet de veldmuis is, maar de regenworm.

Nog handig om te weten, als iemand vraagt welke roofvogel hij heeft gezien:

Was ie aan het bidden? -> Torenvalk

Zwevend hoog in de lucht of op een paaltje? -> Buizerd

In de tuin? -> Sperwer

Boven het riet? -> Bruine Kiekendief (Blauwe en Grauwe zijn zeldzaam).

Enorm groot? -> Zearend ("vliegende deur")

Torenvalk, Bosuiltjes, Bruine Kiekendief, ringen Torenvalkje
Peter de Maagt

Ariadnes rode draad van de Groene Specht en leifruit op het Manpad

Tekst Paul Venderbosch, foto's Paul Venderbosch en Louis van Trigt

Al jaren krijg ik de Duinrel netjes in de brievenbus, omdat Louis van Trigt fietsend zijn ronde doet, om de papieren Duinrel in Hillegom te verspreiden. Saskia en ik kwamen op 14 maart 2026 in de ochtend thuis en troffen Louis bij onze voordeur met een nieuwe Duinrel en met het excursieprogramma daarin. Louis attendeerde ons op de excursie naar het Huis te Manpad diezelfde middag. Hij en zijn vrouw Ingeborg zouden ook meegaan. Ons besluit was snel gemaakt: waarom gingen we ook niet mee dit keer? (Dank Louis voor de tip 😊).

Bij aankomst op het Huis te Manpad troffen Saskia en ik twee gidsen aan: Iris de Graaff en Ronald Huigen. Louis, Ingeborg, ik en Saskia gingen met de groep mee die Iris rondleidde. Andere leden van onze vereniging liepen met Ronald mee. Ik ga ervan uit dat de andere groep zich zullen herkennen in onderstaand verhaal.

Buitenplaats versus landgoed

Ja, het Huis te Manpad. Geen gewoon huis. Een mooi landhuis, waarvan ik zou zeggen: "op een mooi landgoed". Maar volgens Iris is het Huis te Manpad niet gelegen op een landgoed. Het is een buitenplaats. Een buitenplaats (of een 'buiten') is een historisch landhuis met een bijbehorende, fraai aangelegde tuin of park, vaak voorzien van bijgebouwen zoals een koetshuis of orangerie. Het diende vanaf de 17e eeuw als zomerverblijf voor rijke Amsterdammers om de drukke, ongezonde stad te ontvluchten.

Een landgoed daarentegen is een aaneengesloten stuk grond van doorgaans minimaal 5 hectare, bestaande uit natuur, bos, landerijen en vaak een landhuis of kasteel. Het is een functionele eenheid die natuur, cultuurhistorie en vaak ook landbouw of bosbouw combineert.

Buitenplaats "Te Manpad op 14 maart 2026" Foto: Louis van Trigt

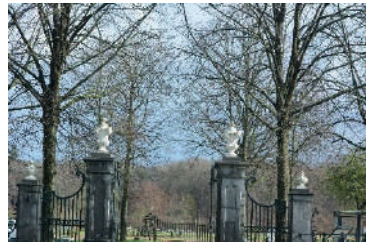
Op de website¹ van het Huis te Manpad staat een prachtig kaartje met daarop de ligging van diverse buitenplaatsen die in de nabijheid van de Leidsevaart in Noord Holland liggen: Berkenrode, Ipenrode, Leyduin, Groenendaal en Huis te Manpad. Huis te Manpad ligt op de grens van de tweede strandwal (geel gekleurd in onderstaande figuur) met de eerste strandvlakte (paars gekleurd in onderstaande figuur).

Cornelis Heuts, Dirk van der Meer en David van Lennep en Jan Visser

Zelf ben ik veelal meer geïnteresseerd in natuur dan in cultuur. Toch wist Iris me tijdens de rondwandeling over de buitenplaats helemaal te boeien, omdat ze enorm veel wist te vertellen over de bewoners, het bouwkundige van het huis, het beheer van de prachtige tuin en de planten en dieren die waargenomen werden. Enkele bewoners zal ik hieronder benoemen.

Het huis werd in 1634 gebouwd door Cornelis Heuts: een rijk koopman uit Amsterdam. Hij ging er ook wonen. Aanvankelijk was het huis tijdens de bouw niet zo hoog. In 1721 werd het huis door de toenmalige eigenaar een meter omhoog gevijzeld. Het was voor het eerst in de geschiedenis dat een huis van die omvang met een vijzeltechniek omhoog werd gebracht. Doel van deze onderneming: verfraaiing van het huis. En verder: meer zicht op de oprijlaan krijgen en meer status of aanzien.

Aan het begin van de oprijlaan staat een prachtige poort met twee vazen en een ijzeren hek. Dit zijn de originele 18^e eeuwse hekken met eenzelfde stijl als de hekken uit de tuinen van Lodewijk de 14^e.

¹ <https://www.huistemanpad.nl/manpad-kaart.html>

Aan weerszijden van het landhuis staan een koetshuis (links vanaf de Heereweg gezien) en een tuinmanswoning (rechts vanaf de Heereweg). Deze worden nu bewoond. Op dit moment vindt er ook een restauratie plaats van het hoofdhuis. Naast het hoofdhuis, het koetshuis en de tuinmanswoning staat er ook nog een orangerie op het buiten met daarin een menagerie: een historische verzameling van wilde en exotische dieren in gevangenschap als uiting van luxe en macht. In de orangerie van het Manpad werden exotische vogels getoond en vinken bewaard voor de vinkenjacht.

In 1767 was David van Lennep eigenaar van het landhuis. De “Van Lenneps” waren een familie die rijk was geworden met de zijdehandel. David wilde trouwen met Maria Machteld van Sypsteyn. Maar deze dame had wel wat noten op haar zang: Ze vond het huis namelijk wat klein. Dus het huis werd met een derde deel vergroot wat aan de zijkant van het landhuis goed te zien is. Enkele decennia daarvoor al, in 1730 had een andere Amsterdammer, Dirk van der Meer al het tuinontwerp gemaakt voor de tuin van het kasteel. In 1736 zijn de lindes geplant.

Foto: Iris toonde ons een afbeelding van het oorspronkelijke tuinontwerp

Een aantal van deze lindes stonden aan de voorzijde langs de Herenweg. Medio 2018 zijn deze lindes weggehaald en vervangen door nieuwe lindes. Dit zijn stekken van de oude lindes en in hetzelfde verband weer geplant. Aan de Leidsevaartzijde van het landhuis staan nog een aantal oorspronkelijke lindes met de kenmerkende stoel (Lindestoel) rondom de stam. Deze zijn dus bijna 300 jaar oud! Medio 2021/2022 zijn er aan de Leidsevaartzijde ook Zomereiken gezaagd en opnieuw aangeplant. Het hout dat daarbij vrijkwam is gebruikt door de laatste bewoner van het landhuis. Hij liet er een boot voor maken en drie wiegjes voor zijn kinderen. En over het bankje, daarover verderop meer.

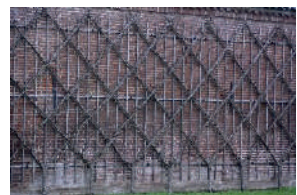
De laatste bewoner van het Huis te Manpad is Jan Visser. Het verhaal gaat dat het niet warm te stoken was in het landhuis en dat om die reden Jan Visser altijd met dikke vesten aan liep. Jan Visser is na zijn dood met zijn vrouw begraven in de ijskelder die bij het landhuis hoort.

Bommelwoorden, slangenmuren en steunberen

Ik weet niet of het komt door de aanwezigheid van Louis van Trigt, die ook docent van de Nederlandse taal is geweest, maar ik leerde weer het één en ander over de Nederlandse taal. Er ontstond verwarring over leifruit langs de slangenmuur van Huis te Manpad. Iemand die nooit van lei-fruit heeft gehoord kan zoeken naar een raam in de muur omdat hij of zij denkt dat het gaat om een leif-ruit. Wat dat dan ook mogen zijn.

En juist om dit leifruit is het Huis te Manpad zo bekend. Manpad was, en wellicht is, al jarenlang het centrum voor kennis over leifruit. Al hierover: "Historische buitenplaats Huis te Manpad heeft de bekendste en mooiste leifruitmuur in Nederland. De fruitmuur, aangelegd in 1720-1740, is ook de langste slangenmuur in Europa (209 meter). Langs de golvende muur groeien leibomen (peren) van wel 60-70 jaar oud, met gesteltakken die nog steeds in balans zijn."

De slangenmuur en een rechte muur op de buitenplaats "Huis te Manpad"

Iris wist hier dan ook veel over te vertellen. Er staat een oude peer met zijtakken van wel 7 meter lang. Deze peer heet Legipoint en is minstens 115 jaar oud. En bouwkundig is die slangenmuur ook erg interessant. De muur heet slangenmuur

omdat deze muur niet recht is gezet, maar een golvende vorm heeft. Een rechte muur zou kunnen omvallen en heeft daarom steunberen nodig: een massieve plaatselijke verzwarende van het muurwerk.

Verder is de muur erg diep in de grond gemetseld (tot aan het grondwater). De reden daarvan is de volgende: Aan de zuidzijde van de muur staan de perenrassen die ambachtelijk worden gesnoeid in diverse typerende leivormen. Aan de noordzijde van de muur, buiten de tuin, loopt een beukenlaan. De wortels van deze beuken kunnen de groei van de peren ongewenst beïnvloeden (concurrentie). De muur houdt deze wortels van de beuken tegen.

Naast peren staan er in de groentetuin van Huis te Manpad ook appelbomen en kersenbomen. “Deze laatste twee soorten fruitbomen laten zich niet makkelijk leiden langs een leimuur als een peer”, aldus Iris.

Een gezaagde zomereik die eeuwig uitkijkt op de eikenlaan

Na het verlaten van de tuin aan de westzijde, liepen we over een eikenlaan waar de oorspronkelijke eiken medio 2022 waren gezaagd. Hier staat ook een bankje met het volgende prachtige gedicht over de eik, mogelijk gemaakt door vrijwilliger Wil Zwetsloot.

*In de lommerrijke beslotenheid van deze statige laan
heb ik als Eik eeuwenlang mijn groeiende best gedaan
om roemrijk en trots te herrijzen, tegen wil en dank
als rustpunt ter overpeinzing op deze oerdegelijke bank.
Ik leef daardoor voort; ik ben niet nutteloos uitgesloten
en bied zicht op de Eikenlaan met jongere soortgenoten*

Ariadne, Apollo, Diana en Dionysius

Tot slot nog even de aandacht voor de beeldhouwcultuur op het buiten van Het Manpad. Aan de Heerewegzijde staan standbeelden van Apollo en Diana. Diana staat links in een bolvormige nis (ook conclaaf genoemd) in het Koetshuis. Rechts staat Apollo in een vergelijkbare nis in de tuinmanswoning. Achter het landhuis staan aan weerszijden van de zichtlijn twee standbeelden van Jan van Logteren. Eén van Ariadne en één van Dionysius, ook wel Bacchus genoemd. Ze staan gespiegeld opgesteld. Jan van Logteren was een bekend beeldhouwer uit de achttiende eeuw die naar alle waarschijnlijkheid stierf aan een beroepsziekte: silicose.

Vogels tijdens de wandeling op Het Manpad

Tijdens de boeiende verhalen van Iris merkte ik toch weer dat ik als natuurliefhebber moeite had om mijn gedachten er bij te houden. Voordat de wandeling startte

hoorde ik al een Buizerd die boven open terrein vloog aan de overzijde van de Herenweg. Dit stuk behoort officieel tot het Huis te Manpad. Maar bovenal werd ik geregeld afgeleid door het gelach van de Groene Specht. Louis van Trigt wist de aanwezigheid van deze ‘stoorzender’ als volgt te beschrijven: de Groene Specht liep als een rode draad van Ariadne door de excursie onder moeders paraplu. Onder moeders paraplu, omdat het tijdens de rondwandeling niet helemaal droog bleef en we even verrast werden door een stevige hagelbui. Aan het einde van de excursie, langs de openbare weg die ook Het Manpad heet, zag ik uiteindelijk een exemplaar op de grond scharrelend langs een groenstrook van een kas aan de overkant. De vogelsoorten die ik zag of hoorde tijdens de rondwandeling staan genoemd in de bijgaande tabel.

Waargenomen vogels	Waargenomen stinzenplanten
Boomklever	Armbloemig look
Buizerd	Dubbele sneeuwkllokjes
Ekster	Gevlekte aronskelk
Groene Specht	Hartbladzonnebloem
Groenling	Italiaanse aronskelk
Grote Bonte Specht	Japans hoeblad
Kauw	Lenteklokje
Koolmees	Sneeuwkllokje
Roodborst	Sneeuwroem
Pimpelmees	Stengelloze sleutelbloem
Turkse Tortel	Vingerhelmbloem
	Vroege sterhyacint

Stinzenplanten

De vele buitens van Noord-Holland staan bekend om de zogenaamde stinzenplanten. Stinzenplanten is een verzamelnaam voor een bijzondere groep verwilderende voorjaarsbloemen. Het zijn vooral bol-, knol- en wortelgewassen die vanaf circa de 16e eeuw werden (en worden!) aangeplant op buitenplaatsen, rondom kastelen en landhuizen. Ook Huis te Manpad kent veel soorten stinzenplanten waarvan er ook een aantal al in bloei stonden. De Sneeuwkllokjes waren al zo goed als uitgebloeid. De soorten die we gezien hebben staan in bovenstaande tabel.

Een onbekend aantal reeën

Louis van Trigt had diezelfde middag met zijn vrouw tijdens de fietstocht van Hillegom naar Huis te Manpad al reeën gezien op het terrein van de “Overplaats”, dat

behoort bij de Buitenplaats de Hartekamp. Iris meldde ons dat ook op Het Manpad de laatste jaren de reeën steeds vaker gezien worden. Ook overdag. En ja hoor. Het geluk was ons die dag goed gezind. Tijdens de eerder genoemde hagelbui, toen Iris vertelde over het Japanse hoeftblad, staken 5 reeën de zichtlijn over. Net daarvoor waren er ook al een aantal gezien. Volgens Louis kwam daarmee het reeënaantal op 10. Of waren het er 11? Volgens Louis maakte dat aantal geen ree uit....

Het moment tijdens de excursie dat we werden verrast door een maartse hagelbui

Slotsom

Mijn conclusie is dan ook dat het prachtig wandelen is rondom dit landhuis, kasteel of slot: hoe je het ook wilt noemen. De natuur tiert er welig. Iris en Ronald: Dank je wel voor jullie prachtige verhalen. En Iris: excuses dat mijn aandacht wel eens afdwaalde naar alles wat voorbij vloog, groeide en bloeide. Voor degene die vaker een dergelijke beleving wil: op de website staat dat er van 1 februari tot 15 oktober wekelijks excursies zijn met verhalen over cultuur en natuur. Iris de Graaff is daarvoor de contactpersoon en per mail via de website (huistemanpad.nl) te bereiken.

Presentatie Natuurinventarisatie Tespelduyn 2025

Maud van der Veen

Donderdag 26 maart 2026 presenteerde we de resultaten van onze natuurinventarisatie op Landgoed en Golfbaan Tespelduyn. Onze inventarisatie in 2025 was alweer de derde keer dat we een jaar lang op Tespelduyn rondliepen. In 2017 waren we voorzichtig begonnen met onze eerste inventarisatie. Opschrijfboekjes, potloden, loepjes en naslagwerken gingen mee. Gelukkig waren er ook een paar leden, die soorten gewoon uit hun hoofd kenden, zoals Co Mesman. Ook Jelle van Dijk hielp ons af en toe een stukje verder. We leerden er veel van. We presenteerden de resultaten op 21 maart 2018 in de Klister, waar we Peter Duivenvoorde ons eerste rapport met gepaste trots konden aanbieden. Daarna werden we in 2021 uitgenodigd om nogmaals een inventarisatie uit te voeren, zodat Tespelduyn Geo gecertificeerd (een internationaal groen certificaat voor golfbanen) kon worden. Inmiddels was de techniek voortgeschreden en konden we al voorzichtig experimenteren met foto's invoeren in Waarneming.nl en werd het sjouwen met boeken wat lichter. En toen kwam corona. Golfen mocht niet meer, maar in je eentje over de golfbaan lopen wel. Heerlijk, even geen gevaar van rondvliegende golfballen. Wij konden onze inventarisatie gelukkig voorzetten. 24 Maart 2022 presenteerden we wederom onze resultaten, evalueerden we de voortgang van onze eerdere aanbevelingen en deden nieuwe aanbevelingen. En vier jaar later zijn we dus weer teruggekeerd. Hoe zou het er nu uit zien, wat was er met onze aanbevelingen gedaan? We hadden inmiddels al heel wat ervaring opgedaan met de inventarisatie van Wassergeest, Langeveld en Klein en Oud Leeuwenhorst.

1 Januari 2025 werden de eerste waarnemingen al ingevoerd en aan het eind van de maand zaten we al op ongeveer 225 verschillende soorten. Alleen de goedgekeurde waarnemingen werden meegenomen. En zo liepen we gedurende het hele jaar regelmatig over het terrein. Voor de niet-golfers was het wel even wennen. Pas op, fore!!! Dus de buitengebieden waren voor hen een uitkomst. Daar komen geen golfers, maar toch vonden we ook daar golfballen. 24 December voerden we onze laatste waarnemingen in. Uiteindelijk hebben gedurende het hele jaar 5905 waarnemingen gedaan en 1524 soorten op naam gebracht.

Het rapport en de presentatie vind u op onze website: <https://bollenstreek.knnv.nl/werkgroep/werkgroep-natuurinventarisatie-landgoed-en-golfbaan-tespelduyn/>

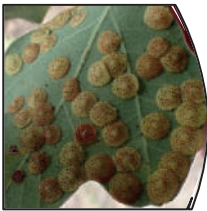

Wat is nou zo leuk aan een jaar lang inventariseren in een zelfde gebied? We hebben elk op onze eigen manier het proberen te beschrijven.

De verrasmomenten als ik mijn LED emmer weer open deed en weer nieuwe namen leerde van nog weer nieuwe nachtvlinders. Mijn eerste ervaring met mijn nachtvlinderopstelling met doek en LED verlichting, waarbij Cees op zoek ging naar vleermuizen. Het bezoek van Thomas in het voorjaar.

De eerste Braamsluiper. Of de Roodborsttapuit op de zuidelijke helling van de terp. Ik moet denken aan de wegspringende hazen op de twee paden langs het Steengrachtekanaal wat ik sinds 2017 al het hazenpad noem. Aan de Lepelaar die ik zag op de vijver tussen hole 3 en 4. Of de Brede wespenorchis en de vele Rietorchissen?

Het waarnemen van maar liefst 5 soorten gallen op de Eik naast de sloot naast het fietspad bij het bruggetje op baan 6. Of is toch uiteindelijk het vele computerwerk voor de validatie om uiteindelijk de bijlagen te vormen voor het rapport, het beste voorbeeld voor een reflectie op de inventarisatie op Tespelduyn.

De leukste plekjes om te inventariseren op Tespelduyn liggen langs de randen van het terrein. Ze zijn veilig voor de golfballen en bieden de mogelijkheid om rustig de tijd te nemen om te kijken naar wat er rondvliegt. De ingezaaide bloemperken hebben de grootste kans op insecten, maar ook de wilde flora biedt mogelijkheden voor foeragerende insecten.

Mijn leukste moment was zonder twijfel het ringen van de jonge To-renvalken. Het hele proces van een vogel ringen had ik nooit eerder meegemaakt, ik vond het fascinerend te zien hoe de ringer te werk ging. En dan heel even één van de jonge valken in eigen handen te mogen hebben.... Ik hoop van harte dat hij/zij dit voorjaar aan het rondvliegen is ergens in de Bollenstreek.

Het is heerlijk om elke week in een zelfde gebied rond te lopen en de ontwikkelingen in de natuur te volgen. Welke planten zijn er nu weer opgekomen, welke vogels zijn er nu weer het land binnen gekomen, welke insecten vliegen er nu en op welke planten zitten ze. Je ziet de natuur veranderen en leert elke keer weer wat nieuws als je onbekende vondsten thuis opzoekt.

Ik moet denken aan de gezellige napraatmomenten in de zon op het terras.

Bioblitzen 2026 op Tespelduyn

Ik deed het met passie, met Obsidentify, met LED en met pret. We deden het met ons samen en vooral met 'mèt'.

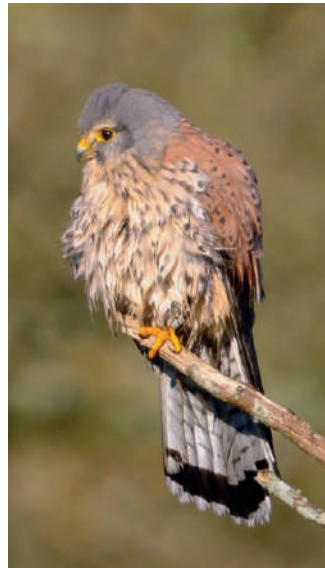
Wandelen met de natuurclub

Tekst Ada Lokhoff, foto's Jan Plomp

Zó las mijn zus uit Hillegom het stukje in de krant en, omdat het bericht haar aansprak, vroeg zij in de zussen-app of een van ons ook zin had in deze wandeling op 28 maart. In de zussen-app zitten vier sportieve zeventigers, dus is er altijd een kans dat er eentje ja zegt. En dat was ik! Ik moet er wel voor uit Vinkeveen komen, maar wandelen in een andere omgeving is altijd leuk.

Samen komen we aan bij de ingang van de Amsterdamse Waterleidingduinen in de Zilk; daar was het al een drukte van belang. De grootste groep waren de trimmers, maar iets verderop herkende ik meteen de natuurvrienden aan hun outfit: wandelschoenen, mutsen (dát was nodig) en verrekijker. We werden hartelijk welkom geheten door Jan en zo gingen we met twaalf natuurliefhebbers op pad.

Met mooie wolkenluchten en een koude bries trokken we de duinen in. Wát een prachtig gebied is dat! Omdat er al enige tijd geen herten meer te bespeuren waren, was ons doel deze vandaag wél te spotten. We hoorden vele vogels zingen: een Vink werd gezien en gehoord en verderop een Rietgors. Ik zag vele kleine keutels liggen en riep direct: "Konijnen"!, maar dat bleek toch niet het geval te zijn, omdat konijnen in dit gebied niet voorkomen. Het moesten de keutels van de herten zijn. Verder spotten we een Torenvalk, wat een prachtige vogel.

We kwamen op een zandpad terecht en zagen daar vele sporen, van herten, maar ook duidelijk sporen van een Vos. En toen, ja hoor, ons doel: Damherten! En niet eentje, een groepje van een stuk of tien; prachtig om te zien. En tja, naarmate we dichterbij kwamen, vluchtten de herten weg.

Ik kwam een vreemd stuk steen tegen in een ronde vorm. Wat is dit? Een vuurplaats? Een drinkbak? Jan wist hier meer over: in vroegere tijden, toen Prins Bernhard en andere lieden de duinen als jachtgebied gebruikten, met vele jachthonden die de konijnen en fazanten moesten opjagen, werd deze betonnen schaal gebruikt als drinkbak voor de honden. Wie er toen voor zorgde dat de drinkbakken gevuld werden is niet helemaal duidelijk geworden. Verder hebben we nog een Buizerd gezien, ook een prachtige roofvogel. En natuurlijk veel meesjes en andere vinkjes en een kraai. De vele verschillende soorten en kleuren mos waren prachtig! Helaas had geen van ons groepje kennis van de boomsoorten. Dat is lastig, zeker als er nog geen blaadjes aan de boom zitten. Ik zal me er nog eens in verdiepen.

Na een kleine dwaling door alweer een mooi stuk van deze Waterleidingduinen kwam er een zweefvliegtuig in beeld, het eind van onze bijna 2,5 uur durende wandeling was in zicht. Moe maar voldaan. Het was een leuk gezelschap. Ik ga vast nog eens mee, maar dan wil ik wel een rustpauze.

Duinvogelcursus 2026

Maud van der Veen

Vrijdagavond 1 mei startte de Duinvogelcursus 2026. Tien deelnemers zaten verwachtingsvol klaar in een zaaltje in het Onderdak in Sassenheim. Sommigen waren op herhaling, anderen nieuw.

Sarah Humphrey begon met 13 bekende bosvogels. Van Boomklever tot Zanglijster kwamen ze langs. Het verenkleed, het trekgedrag (trek of standvogels), de zang en de favoriete plekjes in het bos en soms ook in de tuin.

Daarna nam Annelies Moolenaar het over met 22 duinvogels, van Grote Lijster tot Kuifmees. Ook nu weer mooie beschrijvingen van het verenkleed, de zang en alvast een belofte waar ze de volgende ochtend te zien zouden zijn.

Vooraf de ezelsbruggetjes werden toegelicht: Het mitrailleurkje van de Braamsluiper, het krassen van de Grasmus, het heldere belletje van de Pimpelmees, de rondtollende munt van de Fluitslager en het bibbergeluid van de Kuifmees.

Zaterdagochtend gingen we oefenen in de AWD ingang de Zilk. In het eerste bosje zaten de vogels er al klaar voor. Zwartkop en Tuinfluiter zongen tegelijk, maar wie was ook al weer wie. Riedeltjes werden aan elkaar voorgezongen, met verrekijkers werd een poging gedaan de vogels tussen de blaadjes in beeld te krijgen. Ja, ja, de vogels maken het je niet makkelijk.

Wat verderop in het open veld ging het aanzienlijk beter. Vogels lieten zich zien en herhaalden eindeloos hun liedje.

Boven in de bloeiende meidoorns was het druk, prima plekje om je te laten horen en zien. Fitis en Grasmus zongen elkaar luid toe.

We vroegen de deelnemers of ze een stukje wilden schrijven over één van de duinvogels, hun "adoptievogel".

Elly Dofferhof adopteerde de Boomkruiper.

Het is een klein bruin vogeltje met een krom naar beneden gebogen snaveltje. Hij leeft van insecten, die in de schors van de boom te vinden zijn. Met dat snaveltje kan hij zijn eten bij elkaar scharrelen. Hij heeft eigenaardige gedrag; Hij vliegt naar de onderkant van de boom, maakt cirkelende bewegingen naar boven terwijl hij de insecten uit de schors van de boom peutert, vliegt naar de volgende boom waar hij ook weer onderaan begint. De staartpenen zijn stijf dat geeft de boomkruiper steun bij het klimmen. Tijdens de excursie hebben we dit vogeltje zowel gehoord als gezien.

Danielle Tamis adopteerde de Roodborsttapuit.

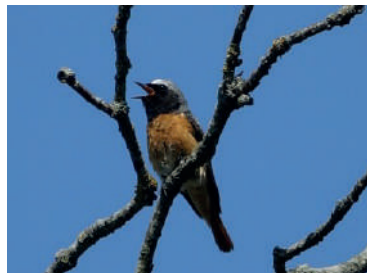
De Roodborsttapuit. Daar zit ie. Op de bovenste tak. Ik heb 'm vol in de kijker. Hij is wat flets. "Is dit het nou", denk ik. Een paar tellen later komt de les van Annelies weer boven: het mannetje is het mooist én altijd vlakbij zijn vrouw. Nog geen meter verder zie ik 'm zitten. Moedig zingend met zijn fel-rode borst vol in de zon. Wat is ie mooi!

En Evelyn de Waard adopteerde de Gekraagde Roodstaart.

Tja, dan wordt gevraagd een stukje te schrijven over de Gekraagde Roodstaart.

De Gekraagde Roodstaart zit volgens Annelies en Sarah meestal in een bepaald loofhout-bosje in de duinen bij De Zilk. De kenners hebben de Gekraagde Roodstaart tijdens onze wandeling een paar keer gehoord. Maar zodra we richting het geluid liepen, was de vogel weer gevlogen ☺ en liet zich niet zien helaas.

Ik zal nog eens terug moeten gaan om de Gekraagde Roodstaart te zien.

Bollenvogelexcursie Noordwijkerhout

Tekst Arie van der Lans

Foto's Jan Bischoff Tulleken

Wat moet je bij deze titel voorstellen? In de aankondiging werd gesproken over een mooie wandeling door de bloeiende bollenvelden in combinatie met het bekijken en luisteren naar vogels. Nou dat eerste was een misvatting van de gids. De bloemen waren op zaterdag 9 mei allang gekopt. Maar de aanwezige vogels maakten de wandeling zeker de moeite waard.

JUB Holland in Noordwijkerhout is momenteel een van de meest vooruitstrevende bollenteeltbedrijven die naast oog voor de kwaliteit van de bollen veel oog heeft voor het wel en wee van de natuur. Paden en slootkanten worden niet langer kort geschoren zodat de bollenvogels hier voldoende voedsel kunnen vinden met hun jongen. Ook tussen de bollen en in de paden schiet het onkruid om deze tijd (half mei) uit de grond waaronder kamille die veel insecten aantrekt. Groot was het contrast met de buurman bollenteler die nog ouderwets de paden `schoon` houdt ofwel kale grond maakt waar geen insect iets te zoeken heeft.

Veldleeuwerik en Gele Kwikstaart

Maar nu terug naar de excursie. Met 16 deelnemers, waarvan zeker de helft in de directe omgeving van het bedrijf woont, werd een leuke wandeling gemaakt van ongeveer twee uur (afstand 2 kilometer lopen). Er zijn zeker 15 zingende Veldleeuweriken gehoord. Daarnaast kwamen diverse 'wikelende' Kieviten, Scholeksters, Tureluurtjes, Kleine Plevier, Witte en Gele Kwikstaarten in beeld. En als kers op de taart een koppeltje Patrijzen en twee Bruine Kiekendieven. Na afloop hebben we nog even genoeglijk nagepraat met een kop koffie (aangeboden door JUB Holland in de kantine van het bedrijf).

Scholekster en Veldleeuwerik

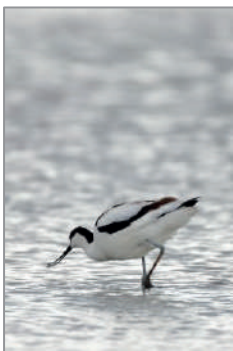
Kievit en Tureluur

Waren de deelnemers tevreden? Meer dan dat: velen wisten niet dat al dat natuurschoon gewoon om de hoek van hun huis te vinden is. Daarnaast was het voor velen een openbaring dat met name de jongere bollentelers steeds meer oog krijgen voor maatregelen op hun bedrijf om de biodiversiteit te verbeteren door minder tegen onkruid te spuiten, de slootkanten later te maaien, nesten van Kievit en Scholekster om te leggen bij planten en rooien van gewassen en niet in de laatste plaats door de aanleg van natuurvriendelijke oevers. Al met al een geslaagde excursie. Volgend jaar weer.

Landje van Gruijters

Jos den Boer

Kijkend naar de weersverwachting op zaterdag 16 mei zag het er niet zo rooskleurig uit, maar toch de stoute schoenen aangedaan en op weg gegaan naar een lapje grond en plasjes ergens in de buurt van Spaarndam. Dat was gevarieerd. Ondiepe plasjes, nieuw en oud riet, kruidige weilandjes, een dijkje van de Amsterdamse Waterlinie en diepere vaartjes. De verwachting wat vogels betreft was wat klein spul. Geen gek idee in deze tijd van het jaar, maar dat viel niet mee. Er waren geen grote hoeveelheden pullen en kuikens te zien. Op de eilandjes zaten best wel veel Kokmeeuwen, Visdiefjes en Kluten op het nest maar verder bleef het beperkt tot een paar Kokmeeuwen jonkies, en de kleintjes van Meerkoeten, Bergeenden, Nijlganzen en een Scholekster. De rest moet misschien nog komen of is al weg. Een volgende keer hopen op meer geluk. Ik kan alleen maar gissen naar een verklaring, maar het gort droge begin van de lente en de kou van de laatste weken kunnen een rol gespeeld hebben. Maar goed we hebben, met z'n 5-en een leuke ochtend gehad en een nieuw gebiedje ontdekt, een halfuurtje rijden van de Bollenstreek.

Kluit, Rietzanger en Kokmeeuw

Natuurinventarisatie Wassergeest

Maud van der Veen

We zijn alweer bijna een half jaar aan het inventariseren op Wassergeest (zie ook Duinrel 2026.1). Elke maand een keertje met elkaar en daarnaast natuurlijk ook af en toe een keertje alleen. En dat werpt zijn vruchten af. De teller staat inmiddels op ruim 750 soorten. We wisten van de vorige inventarisatie natuurlijk al wat een diversiteit er dit gebied is te vinden. Gelukkig is die er dus nog steeds.

Het leuke van een bioblitz is dat ook andere mensen waarnemingen kunnen invoeren, die meetellen. We zien dat op Wassergeest een tiental mensen meehelpt met onze bioblitz. Hieronder wat leuke soorten:

Tuimelaar (boven- en onderaanzicht)

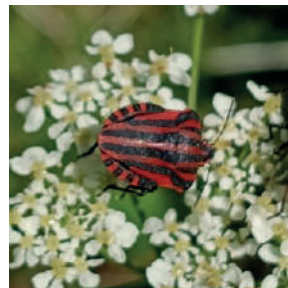
Watersalamander

Bloedcicade

Koolschildwants

Pyjamaschildwants

Schorsvlieg

Gewone fluweelzweefvlieg

Kleine woudzwever

☛ **Natuurmomentje - De Wespbij: een Koekoek in wolfskleren**

Adrie van Dam

Wanneer je door de tuin loopt, heb je vaak geen idee welke slimme strategieën zich onder je voeten afspelen. Terwijl ik rondloop valt een klein insect op; het heeft een felrood achterlijf wanneer het steeds opvliegt. In eerste instantie denk ik aan een bloedbij. Het insect beweegt laag over de grond en landt op een vers groen blaadje dat net uit de grond omhoogkomt, alsof het de omgeving zorgvuldig in de gaten houdt. Dan vallen mij de kleine ronde gaten in de grond op.

Zandbijen, zoals hun naam al aangeeft, maken grondnesten in zand. Dit zijn de nesten van de Tweekleurige zandbij (*Andrena bicolor*), die druk in de weer is om voedselvoorraden aan te leggen voor haar larven in de broedcellen. Terwijl wilde bijen hun nesten meestal dichtmaken ter voorkoming van nestparasieten, blijven deze nesten open totdat de bij ermee klaar is. Het insect dat op de uitkijk zit, is echter zelf een nestparasiet: de Roodzwarte dubbeltand (*Nomada fabriciana*).

Uit een van de nesten komt een zandbij naar buiten en blijft bij de ingang hangen, speurend en controlerend naar ongenode gasten. De vrouwtjes van zandbijen markeren hun nesten met geursporen zodat ze deze terug kunnen vinden. De wespbij neemt die geur over, zodat ze niet opvalt. Ze wacht geduldig af en zodra een de zandbijen vertrokken is, glipt ze snel het nest in om haar eitjes te leggen.

Wespbijen zien eruit als wespen, maar het zijn bijen. Ze zijn vaak geel-zwart gestreept, maar rood komt ook voor. Ze zijn de koekoeksbijen van zandbijen. Hun gedrag doet denken aan dat van een koekoek: ze leggen hun eitjes in de nesten

van andere bijen, zonder zich verder over de zorg voor hun nageslacht te bekommeren. In tegenstelling tot koekoekskuikens, die door hun gastouders worden verzorgd, eten de larven van de koekoeksbij eerst de larve van de gastheer op en daarna de voedselvoorraad. Net zoals de koekoek in een verenpak van sperwerstrepen vermomd is, heeft de wespbij een camouflage als wesp. Een wesp is geen broedparasiet van zandbijen, en de geel-zwarte tekening zal daarom geen alarmbellen doen rinkelen. Een nestparasiet verzamelt zelf geen stuifmeel en ook hierdoor lijkt ze niet op een bij.

Een paar dagen later heb ik het geluk nog twee soorten wespbijen te zien, dit keer met zwart-gele strepen. Er zijn ruim veertig soorten bekend, en ze zijn lastig van elkaar te onderscheiden. Wespbijen hebben specifieke drachtbijen en je vindt ze vaak in de buurt daarvan.

Wespbijen zijn kleiner dan de Gewone wesp en hun antennes zijn vaak (gedeeltelijk) oranje. Het zijn kleurrijke bijen: de vrouwtjes hebben vaak rode ogen en de mannetjes groen gevlekte ogen.

Het Landkaartje - Twee gezichten in één seizoen

Sjaak Weijers

De vlinder Landkaartje (*Araschnia levana*) is een bijzondere verschijning in de Nederlandse natuur. Wat deze soort zo uniek maakt, is dat hij in één jaar twee totaal verschillende uiterlijke vormen heeft.

In het voorjaar, meestal in april en mei, verschijnt de eerste generatie. Deze voorjaarsvorm is warm oranje van kleur met zwarte vlekken en lijkt op het eerste gezicht op een Kleine vos. Later in de zomer, rond juli en augustus, komt de tweede generatie tevoorschijn. Deze zomervorm ziet er heel anders uit: overwegend donkerbruin tot zwart, met een opvallende witte band over de vleugels.

Landkaartje voorjaarsvorm

Landkaartje zomervorm

Het verschil tussen deze twee verschijningsvormen wordt veroorzaakt door de lengte van de dagen tijdens de ontwikkeling van de rupsen. Dit fenomeen heet seizoenmorfisme. Rupsen die opgroeien bij langere dagen ontwikkelen zich tot de donkere zomervorm, terwijl kortere dagen juist leiden tot de oranje voorjaarsvorm.

Het Landkaartje is vooral te vinden in bosranden, struweel en tuinen, waar brandnetels groeien. Dat is geen toeval, want de rupsen leven uitsluitend van deze plant. De volwassen vlinders drinken graag nectar, maar zijn ook vaak te zien op vochtige plekken of rottend fruit. Wie goed oplet, kan dus in één jaar twee totaal verschillende vlinders zien, die toch tot dezelfde soort behoren. Dat maakt het Landkaartje tot een fascinerende soort voor elke natuurliefhebber.

Voor de lens - Een uniek plaatje

Adrie van Dam

Langs de bosrand hangt aan een plant onopvallend een zwart bolletje dat beweegt. Het blijkt een kluwen vliegen, met drie paar ogen en veel pootjes. Pas op de foto zie ik hoe dit bijzondere tafereel in elkaar steekt: twee Grote dansvliegen zijn op elkaar en er is een derde vlieg bij. Het mannetje biedt het vrouwtje een gevangen vlieg aan, die ze met haar lange zuigsnuit tijdens de paring leegzuigt.

Hangend aan Kleefkruid voor extra houvast (Foto Adrie van Dam)

Een vette verleiding

Trapeze aan een groene boog,
drie dikke vliegen hoog
en buiten beeld voor het oog.

Ze heeft geen hoofdpijn vandaag?
Een dikke vleesvlieg voor de maag.
Ze sabbelt met haar snuit gestaag.

Hangend aan 'gespierde' armen,
vier poten die een vrouw omarmen,
om haar alvast te verwarmen.

Voor de man is het nu de kans,
zonder al te veel gesjans
en nu is ze helemaal in balans

Rietstengel gekraakt

Paul Venderbosch

Bij een rietkraag alwaar
de wind de stengels krom had gebogen
kwam het galvliegenvrouwtje aangevlogen
Eén stengel werd de sigaar

De rietstengel stond alleen maar daar
waar de vlieg met legboor stak
Zij gaf haar ei een onderdak
En nu stengel: Groeien maar!

De larve vrat haar weg
Het stengellid dat haar huisje was
groeide uit tot een gal eerste klas
zonder enig overleg

Het riet werd niets gevraagd!
Krakers of parasieten? Zeg het maar.
De vlieg werd het insect van het jaar!
Al die gallen: het lijkt godgeklaagd

Foto: EIS Kenniscentrum Insecten

De Grote rietkraagsigaarvlieg werd in april van 2026 het insect van het jaar 2026.
<https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=35209>

Waarnemingen 1 februari t/m 30 april

Sarah Humphrey

De afgelopen periode zijn er ruim 6000 waarnemingen ingevoerd op Waarneming.nl. Kennelijk hadden veel vogelaars het voorjaar in hun kop en zijn ze veel op pad geweest. Het vroege voorjaar is immers een drukke tijd, de vogeltrek komt op gang en veel van de zomergasten arriveren. Vooral op het uitkijkpunt aan het eind van de Menneweg in Sassenheim was het raak; met overvliegende Brandganzen, Dwergmeeuwen, Zwarte Sterns, Purperreigers en zelfs een aantal Reuzensterns! Net als voorgaande jaren worden de 'eerstelingen' apart in een tabel weergegeven. Het volledig overzicht van de afgelopen periode is te vinden op:

https://knnvbollen.waarneming.nl/observations_by_day.php?groep=1

Een Roodhalsfuut is op 21 februari ter plaatse op het Norremeer (WNL).

Op 17 februari staat er een Roerdomp open en bloot op een met stro bedekt weiland in De Zanderij te Hillegom. Kennelijk is hij even vanuit het riet aan de overkant op stap gegaan (WNL). Bijna de hele maand april is er een ex. roepend te horen op de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (VWA).

Tijdens een slaapplaatstelling van Grote Zilverreigers op 13 februari vanaf de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim zijn er 123 overvliegende vogels geteld (HVS). Leuk is de Purperreiger die hier op 8 april in noordelijke richting overvliegt (JDR). Op 24 april vliegt er een groep van 12 Lepelaars in noordoostelijke richting over de vuilnisbelt (JDR). De hele maand februari bivakkeert een paartje Wilde Zwanen in de Elsgeesterpolder te Voorhout (VWA). Op 5 februari maken ze een uitstapje naar de Roodemolenspolder (HVS, JWI).

Een groep van 130 Toendrarietganzen is op 25 februari ter plaatse in de Floris Schouten Vrouwenpolder Noord te Sassenheim (JDR). 1190 Kolganzen vliegen op 9 februari in zuidoostelijke richting over het zuidelijke deel van de Zwetterspolder (HVE). Op 23 februari vliegen er 200 Kleine Rietganzen in drie groepen achter elkaar in noordelijke richting over de Oranjebuurt in Sassenheim (PVZ). Op 30 april is een ongekende trek van Brandganzen in noordelijke richting te zien over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim met in totaal 1145 vogels (HVS, JDR, PVZ). Twee Casarca's zijn op 1 februari ter plaatse in de Oosteinderpolder te Hillegom (WNL). De laatste Brilduiker van de winter is op 1 maart aan het foerageren op het Norremeer (WNL).

De eerste kuikens van de Wilde Eend zijn op 9 april te zien in de Hellegatsspolder te Sassenheim, het zijn er 15 (WNL). Een Krooneend is op 5 maart ter plaatse bij de

Oude Vuilnisbelt te Sassenheim (HVS). Op 28 april is er een paartje aanwezig op de Klinkenbergerplas (HVS). Een Tafeleend is op 13 februari rustend te zien op het Oosterduinse Meer (JVD). Op 22 april is er een Grote Zaagbek ter plaatse op het Norremeer (WNL).

Een tweede kalenderjaar Zeearend vliegt op 4 februari over de Populierenstraat in Hillegom (PVH). Nog een adulte vogel in zomerkleed vliegt op 29 april in oostelijke richting over het centrum van Sassenheim (HVS, PVZ). Een Havik is op 21 februari diverse malen roepend te horen op Landgoed Wassergeest in Lisse (PVE, SHU). Op 8 april vliegt er een Visarend in noordelijke richting over de Klinkenbergerplas (PVZ). Tussen 25 en 30 april is er een Boomvalk rondvliegend te zien in de omgeving van Sassenheim (HVS, JDR, JWI, PVZ). Weer is dit jaar de nestkast van de Slechtvalken op de toren van NH Leeuwenhorst in Noordwijkerhout door Nijlganzen gekraakt. De valken kijken uit naar een andere locatie om te broeden (RJA). In Sassenheim is er een paartje Slechtvalken regelmatig rondom de toren van de katholieke kerk te zien (VWA).

Vier Kleine Plevieren zijn op 8 april te zien in de Elsgaesterpolder te Voorhout (WNL). Nog drie vogels zijn op 28 april aan het foerageren in de Vosse- en Weerlanerpolder te Hillegom (WNL). Op 4 februari vliegen er 70 Goudplevieren over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (HVS). De Oude Vuilnisbelt in Sassenheim is goed voor verschillende soorten overvliegende steltlopers, vooral op 29 en 30 april is er een duidelijke trek in noordelijke richting: 6 Bonte Strandlopers (HVS, JDR), twee Zwarte Ruiters (JDR), een Oeverloper (JDR), 20 Kemphanen (HVS, JDR) en een Groenpootruiter (JDR). Hier is er op 22 april een Bosruiter ter plaatse (WNL). De eerste pulletjes van de Kievit zijn op 14 april te zien op een brak weiland in de Mottigerpolder, het zijn er twee stuks (SHU).

Een waarnemer ziet op 3 februari tijdens een inventarisatieronde op Landgoed Wassergeest niet minder dan 5 Houtsnippen (PVE). Op 17 april vliegen er 4 Zwartkopmeeuwen in oostelijke richting over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (PVZ). Hier genieten op 26 april vogelaars van een ongekende trek (voor Sassemse begrippen dan) in noordelijke richting van Dwergmeeuwen. In 2,5 uur zijn er niet minder dan 365 vogels geteld! (HVS, JDR).

Ontzettend gaaf zijn de waarnemingen vanaf de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim van verschillende Reuzensterren tijdens het trektellen in de laatste week van april, in totaal zijn er 8 exemplaren geteld. Alle vogels vliegen in noordelijke richting (VWA). De Reuzenster is een broedvogel van de Zweedse en Finse kusten en het Kaspische Zeegebied. Op doortrek doet een klein deel van deze sterns ons land aan, afkomstig uit het gebied rondom de Oostzee. Het is de grootste stern

met een kenmerkende grote, orangerode snavel met een zwarte punt. Ook leuk zijn de hier op 26 april 51 overvliegende Zwarte Sterns (HVS, JDR).

De eerste Huiszwaluw van het jaar vliegt op 8 april over de Kagerbuurt in Sassenheim (JDR). Op 29 maart meldt zich de eerste Oeverzwaluw van het jaar bij de Klinkenbergerplas (WNL). De laatste 2 Grote Gele Kwikstaarten van de winter zijn op 24 april ter plaatse in de Elsgeesterpolder te Voorhout (WNL). Een Rouwkwikstaart is op 23 maart ter plaatse in de Klinkenberger- en Voorhofpolder te Warmond (WNL). Nog een ex. is op 12 april te zien in Polder Het Langeveld te Noordwijkerhout (BBU). Op 18 april is er een Engelse Kwikstaart te zien in de Vosse- en Weerlanerpolder te Hillegom (WNL). Mannetjes van de Engelse Kwikstaart hebben een geheel geelgroene kop, Gele Kwikstaart-mannetjes hebben blauwgrijs op de kop.

De Grote Pieper is uiterste zeldzaam in Nederland, laat staan in de Bollenstreek, toch is er een op 25 april roepend te horen over het zuidelijke deel van de Zweterpolder te Noordwijkerhout (PSP). Overvliegende vogels laten een opvallend musachtige roep horen. Het is een lange-afstandstrekker die vanaf Oost-Rusland, Oost-Kazachstan en Noordwest-China in een zuidelijke richting naar Oost-India en het zuidelijke vasteland van Azië vliegt.

Een en Roodborsttapuit zijn op 3 maart te zien bij de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (SHU). De eerste doortrekkende Tapuiten van het voorjaar zijn op 7 april aanwezig in zowel de Elsgeesterpolder te Voorhout als in de Klinkenberger- en Voorhofpolder te Warmond (WNL).

Een Beflijster is op 6 april kort ter plaatse op de moestuin van de Pancratiuskerk te Sassenheim (HVS). 22 Kramsvogels vliegen op 2 april in noordelijke richting over de Kagerbuurt in Sassenheim (JDR). Op 3 april is er een Koperwiek ter plaatse langs het Kroftwegje in Sassenheim (PVZ). Twee Grote Lijsters zijn op 4 februari aanwezig in de Elsgeesterpolder (WNL).

Twee Raven zweven op 19 maart op de thermiek boven De Zanderij in Hillegom (WNL). Leuk is de waarneming op 14 maart van een en Goudvink op Nieuw Leeuwenhorst in Noordwijkerhout (WNL). Gedurende de hele periode zijn er enkele Appelvinken te zien op het terrein van Huys te Warmond (VWA). Hier is op 24 februari een Barmsijs ter plaatse (WNL).

SOORT	DATUM	PLAATS	WAARNEMER
Bruine Kiekendief	13 februari	Oude Vuilnisbelt, Sassenheim	HVS
Zwarte Roodstaart	14 februari	Klinkenberger- en Voorhof- polder	WNL
Vink (<i>vinkenslag</i>)	20 februari	Huys te Warmond	JKL
Grutto	21 februari	Oude Vuilnisbelt, Sassenheim	WNL
Tijftjaf	1 maart	Warmond	WNL
Boomleeuwerik	20 maart	De Zilk	WNL
Boerenwaluw	24 maart	Wassergeest, Lisse	PVE
Gele Kwikstaart	27 maart	Zilkerpolder, Noordwijker- hout	WNL
Zwartkop	27 maart	Warmond	HVS
Fitis	3 april	Landgoed Tespelduyn	SHU
Rietzanger	4 april	Oude Vuilnisbelt, Sassenheim	HVS
Nachtegaal	9 april	Noordwijkerhout	WNL
Visdief	10 april	Zilkerpolder	WNL
Blauwborst	13 april	Vosse- en Weerlanerpolder	WNL
Tuinfluter	15 april	Oude Vuilnisbelt, Sassenheim	JDR
Gierzwaluw	18 april	Noordwijkerhout	WNL
Kleine Karekiet	19 april	Klinkenbergerplas	WNL
Koekoek	20 april	Klinkenbergerplas	WNL
Grasmus	20 april	Klinkenbergerplas	WNL
Fluiter	23 april	Huys te Warmond	WNL
Boompieper	23 april	Huys te Warmond	WNL
Braamsluiper	24 april	Warmond	WNL

Fig. 1 De eerstelingen van 2026

Met dank aan de waarnemers:

BBU	Bas v d Burg	PVE	Paul Venderbosch
HVE	Hein Verkade	PVH	Pel van Hattum
HVS	Hans van Stijn	PVZ	Peggy van Zoen
JDR	Job de Ridder	RJA	Rob Jansson
JVD	Jelle van Dijk	SHU	Sarah Humphrey
JWI	Jan Wierda	VWA	Vele waarnemers
PSP	Peter Spierenburg	WNL	waarneming.nl

Waarnemingen voor de periode 1 mei t/m 30 juli kunnen doorgegeven worden via www.waarneming.nl, bereikbaar via onze website, of per email: vogelsbollenstreek@gmail.com.

Activiteitenprogramma

Zaterdag 11 juli Vlinderexcursie tussen Lisserbroek en Nieuw-Vennep

Dichtbij huis ligt het Meerbos Zwaansbroek, tussen Lisserbroek en Nieuw-Vennep. Hier gaan we op zoek naar Koevinkjes, deze vlinder komt hier al enige jaren talrijk voor. En dat in een tijd dat de vlinderstand jaarlijks achteruit gaat. Ook maken we kans op witjes, maar ook het Landkaartje komt hier voor.

We verzamelen om 13.00 uur aan de IJweg, nabij nr. 1635 te Nieuw-Vennep, tussen FRIGO en Restaurant Vennep Lodge op een klein parkeerterrein aan de linkerkant van de weg. Rond 15.00 uur zullen we daar weer terug zijn.

Anmelden kan bij Jos van Schie tot 9 juli via WhatsApp 06-13561481 of via e-mail jf59vanschie@hotmail.com.

Zaterdag 1 augustus 2026 Bezoek Waterloopbos Marknesse

In het Rijksmonument Waterloopbos liggen de schaalmodellen van ruim dertig waterwerken verborgen in een natuurlijke omgeving. Wij vertrekken om 7.30 uur vanaf de parkeerplaats bij het gemeentehuis van Lisse. We zijn daar rond 9 uur, waarna een wandeling door het bos volgt. We verwachten rond 4 uur in Lisse terug te zijn.

Opgeven kan tot 28 juli bij janplomp2017@gmail.com of tel 06 38461800. Wilt u daarbij opgeven of u zelf rijdt en eventueel anderen meer wilt nemen (in dat geval graag aantal opgeven) of dat u liever met een ander meerijdt? Meerrijders betalen € 15,00 (voorlopige prijs) aan hun chauffeur.

Zaterdag 22 augustus 2026 De Heemparken van Amstelveen

Het is niet voor de eerste keer dat wij als vereniging de drie parken van Amstelveen bezoeken. Het gaat dan om het Jac P. Thijssepark, het Koos Landeweher en de Braken. Door John van Velzen en Jan Bisschoff Tulleken stond deze b(l)oeiende activiteit al op onze activiteitenagenda in 2013, 2018, 2020, 2021 en 2024! In de periode van maart tot en met mei werden de parken doorlopen. En het wandeltempo lag niet hoog, wat resulteerde in een lijst van Maud van der Veen van wel 100 soorten.

Maar hoe staat het met de bloei van dit park in de zomer van 2026? Ik ben er nooit geweest en ga er dus met een frisse blik in. Gaat u met me mee om te kijken hoe de flora er nu bij staat? En natuurlijk sta ik niet alleen stil bij planten. Als gene-

ralist ben ik wel benieuwd of we de Groene Specht en de Bosuil weer tegen komen. En welke wantsen zitten er op het groen van deze mooie parken. We vertrekken om 8:30 uur vanaf het gemeentehuis in Lisse en zijn daar rond 13 uur weer terug. Meerijders betalen € 3,00 aan de chauffeur. Geef je voor donderdag 20 augustus op via e-mail naar Paul Venderbosch: paulsbus@casema.nl.

Zaterdag 5 september Wandeling over Wassergeest

Dit jaar voert de werkgroep Natuurinventarisaties weer een uitgebreide inventarisatie op Wassergeest uit. Een goede gelegenheid om te laten zien wat een prachtig gebied het is. Het Zuid-Hollands Landschap is druk bezig het terrein nog aantrekkelijker te maken voor de natuur. Er wordt gekapt en gesnoeid in de bossen, de sloten worden onderhouden en de weilanden gemaaid. We zijn benieuwd wat er de laatste vier jaar veranderd is en wat dat met de natuur doet.

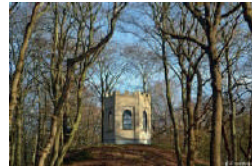

We starten om 9.30 uur op Loosterweg Zuid 17, 2162 DT Lisse. Daar is parkeergelegenheid. De wandeling duurt ongeveer 2 uur. Als het de dagen ervoor geregend heeft, zijn laarzen aan te raden. De wandelroute door het gebied staat niet voor niets bekend als het Laarzenpad.

Opgeven kan tot 1 september 2026 bij Maud van der Veen: e-mail m.veen@hccent.nl.

Zaterdag 26 september 2026 Najaarswandeling in Leyduin Woestduin

Deze wandeling is bedoeld om gezellig te wandelen waarbij we onderweg aandacht besteden aan de dingen die we tegenkomen en gebruik maken van de kennis die in de groep aanwezig is. Een ieder kan op deze wijze een aandeel hebben in de excursie. De wandeling duurt ongeveer anderhalf uur.

Wij vertrekken om 8.30 uur vanaf de parkeerplaats bij het gemeentehuis van Lisse. De excursie zelf start om 9.00 uur op Parkeerplaats Leyduin, Manpadslaan 1, Vogelenzang.

We verwachten rond 11.30 uur in Lisse terug te zijn. Opgeven kan tot 24 september 2026 bij Jan Plomp tel. 06 38461800 of e-mail janplomp2017@gmail.com.

Wilt u daarbij opgeven of u zelf rijdt en eventueel anderen meer wilt nemen (in dat geval graag aantal opgeven) of dat u liever met een ander meerijdt? Meerijders betalen € 2,00 aan hun chauffeur.

